

Kvapas lietuvių liaudies dainose

Giedrė ŠUKYTĖ
Šiaulių universitetas

Pagrindinės sąvokos: *malonus / nemalonus kvapas, liaudies dainos, vestuvių papročiai, tradicinė pasaulėžiūra.*

Įvadas

Kvapas – viena pagrindinių žmogaus juslių. *Lietuvių kalbos žodyne* šalia kitų žodžio *kvapas* reikšmių išskiriamas kvėpėjimas, aromatas (*LKŽe: kvapas*). Dabartiniame pasaulyje maloniam kvapui skleisti ar nemaloniam panaikinti, įvairioms aromaterapijoms žmonės linkę skirti nemažai lėšų. Reikia pabrėžti, jog ir tradicinėje kultūroje geras kvapas nebuvo nereikšmingas: želdinių tyrinėtojų surinkta medžiaga rodo, kad medžiai, krūmai, gėlės, kiti žolynai buvo sodinami būtent dėlto, jog skleidė malonų kvapą (*ŽTKA* 81–83; *DTKA* 87, 91; *RATKA* 91; *VATKA* 83). Folkloro tekstuose dažnai pasitelkiamos metaforos, simboliniai vaizdiniai. Ypač tuo pasižymi liaudies dainos, kuriose poetinės priemonės naudojamos žmogaus dvasinei būsenai, jausmams, kartais santykiams tarp žmonių išreikšti. Vienas šių daugiareikšmių objektų yra ir kvapas. Tad šio tyrimo *objektas* – kvapas lietuvių liaudies dainose. Plačiau apie simbolinę vyno kvapo prasmę užsimena folkloristė Bronė Stundžienė straipsnyje „Iš dainų poetikos: vyno įvaizdis ir jo kontekstas“ (*S t u n d ž i e n ė* 2004). Tyrimo imtis – lietuvių liaudies dainų tekstai, kurių peržiūrėta daugiau kaip 3000. Darbe daugiausia liaudies dainų pavyzdžių pateikiama iš „Lietuvių liaudies dainyno“ (*LLD*), Lietuvių tautosakos rankraštyno (*LTR*) medžiagos. Taip pat pasitelkiami lietuvių šeimos švenčių etnografiniai aprašai, materialinės kultūros (želdinių) tyrinėjimai. Straipsnio *tikslas* – atskleisti kvapui suteikiamas reikšmes bei prasmes lietuvių liaudies dainose. Reikia pasakyti, kad šiame straipsnyje daugiausia dėmesio kreipta į kvapo reikšmę vestuvinės tematikos, šeimos santykių bei apskritai žmogaus santykio su gamta plotmėje, todėl nagrinėjami vestuvinių, šeimos, darbo, kalendorinių apeigų, dainų žanrai, taip pat dainos apie gamtą. Straipsnyje nenagrinėjami karinių-istorinių, vaikų, humoristinių-didaktinių dainų tekstai.

Kvapų įvairovė

Liaudies dainose kvapas retai kada minimas kaip vienintelis vieno ar kito objekto aspektas. Pastebimai dažniau apdainuojamas regimas vaizdas ar girdimi garsai,

skonis ar tai, ką galima paliesti, o kvapas tampa tik sudedamąja jutiminių pojūčių dalimi. Vis dėlto kvapų įvairovės dainose esama ir ji taip pat tampa svarbia tradicinės pasaulėžiūros dalimi. Kvapai dainose tarsi pasiskirsto trejopai: vienur minimas objektas kvepia savo kvapu; kitur – vieno objekto kvapas priskiriamas kitam objektui ir, galiausiai, kvapas (paprastai nekonkretizuotas) suteikiamas objektui, kuris paprastai yra menko kvapo ar bekvapis.

Visų pirma derėtų supažindinti, kokie ar, veikiau, kieno (dažnai vieno objekto kvapas priskiriamas kitam objektui) kvapai dažniausiai figūruoja lietuvių liaudies dainose. Neabejotinai dominuoja įvairūs augalų kvapai. Iš augalų gausiausiai minimos įvairios gėlės / žolynai (mėta, radasta / rožė, kvapioji našlaitė [*pijonkė*], rūtos, lelijos, bijūnas, mirta, rezeta, meirūnas, dagiai, dilgėlės [*juodnotrynėlė*] ir kt.), taip pat neretai krūmai bei puskrūmiai (diemedis, alyva, jazminas, kadagys ir kt.). Rečiau akcentuojamas medžių (obelis / obuoliai, vyšnia, eglė) kvapas. Iš gyvūnijos pasaulio dainose išskiriami šeško, ožio, šuns, paršo kvapai. Be jau minėtų, aptinkami ir tam tikri maisto bei gėrimų (medus, vynas / žalias vynas, midus, alus, *arielka*) kvapai. Minimas ir tam tikrų medžiagų aromatas – deguto / *smalos*, tabako, *parfumu*.

Taigi galima atkreipti dėmesį, jog tradicinėse liaudies dainose kvapas dažniausiai siejamas su augalija. Tai reiškia, kad dainų tekstai atspindi realią situaciją – seniau, kaip ir dabar, kvapas (ypač malonus) ir yra labiausiai siejamas su gėlėmis, kitais žolynais. Dar vienas svarbus dalykas – kvapo pobūdis. Pastebėta, jog augalai bei maisto produktai dažniau minimi kaip malonų kvapą skleidžiantys, o pateikiami gyvūnų, kai kurių medžiagų kvapai veikiau byloja apie smarvę nei apie malonų aromatą.

Kvapas vedybinės tematikos dainose

Vestuvinės tematikos dainos, ko gero, yra vienos iš nedaugelio, kuriose kvapas, kaip tam tikras reikšminis poetinis veiksnys, vartojamas labai įvairiai. Visų pirma jis ryškus vedybinio partnerio rinkimosi dainose. Peržvelgus dainų tekstus pastebėta, jog daug dažniau renkantis gyvenimo partnerį kvapas svarbus tampa merginai, t. y. ji priima ar atstumia besiperšantį, šalia kitų veiksnių išskirdama jo kvapą.

Kvapas gana populiarus antiteze pagrįstose dainose, t. y. kuriose supriešinami paprastai du dainų lyriniai herojai, jų požymiai, atributai. Vienas tų priešinamųjų požymių yra būtent kvapas. Dažniausiai su šia jusle dainose siejamas tinkamo, pageidaujamo gyvenimo partnerio idealizavimas ir, atvirkščiai, nepageidaujamo partnerio išpeikimas. Tokių pavyzdžių itin gausu vestuvinėse piršlybų dainose: „Kai jis jojo per laukelį, / Degutu smirdėjo // Kai jis jojo per laukelį, / Diemedžiu kvepėjo“ (LLD II 504, 506, 507, 516, 517), „Kai tu jojai per laukelį, / Mėtele kvepėjai“ (LLD II 505), „Kėi įjojai ūlytėlėj, / Dilgynės smirdėja“ (LLD II 507), „Ir įėjai į pakajų – / Tu uožiū smirdiejai // Er įėjai į pakajų – / Meiruonu kvepėjai“ (LLD II 509). Tinkamo vedybų partnerio paieška – viena populiariausių ankstyvojo (ikivedybinio) vestuvių laikotarpio dainų temų (K a z l a u s k i e n ė, S a u k a 1983, 18). Šiuo atveju svarbu tai, jog kvapas – vienas esminių veiksnių, nulemiančių palankumą ar nepakantumą dainų subjektui. Kaip galima matyti iš pavyzdžių,

dažniau priešinami įvairių augalų ir tam tikrų medžiagų ar gyvūnų kvapai. Taip pat skiriasi ir veiksmazodžiai, kuriais įvardijamas vieno ar kito kvapo sklidimas. Ryškaus pasiskirstymo pagal giminę nepastebėta – kiek dažniau minimi vyriškosios giminės augalai (diemedis, meirūnas), tačiau bernelis gali kvepėti ir mėta ar rūta. Kvepėjimas rūtomis, mėtomis, diemedžiu, meirūnu, lelijomis, rezeta, t. y. vienais populiariausių vestuvių ceremonijose naudojamų ar dainose minimų žolynų, byloja apie antrosios pusės tinkamumą santuokai. Kaip yra pastebėta, dainos lengvai adaptuoja apeiginės prigimties inkliuzus, sudarančius prielaidas naujoms jų interpretacijoms, variacijoms, leidžiančius save iš naujo perkoduoti (S t u n d ž i e n ė 2004, 32). Etnografiniai duomenys rodo, jog vestuvių kvieslio, jaunojo pulko arkliai, pakinktai, transporto priemonės buvo apkaišomi rūtomis, kitomis gėlėmis, kurias pririšdavo spalvotais kaspinėliais ar siūlais (K r e v ė 1930, 47; J u š k a 1955, 293, 301), beržų šakelėmis (U l č i n s k a s 1995, 108). Apie piršlio arklio puošimą užsimenama dar XVII a. istoriniuose šaltiniuose, teigiant, kad piršlio arklys vasarą buvo kaišomas vainikais bei gėlėmis (*BRMŠ* 310), o žiemą – apkarstomas dagiais ir senais skarmalais (*Ibid.*, 356). Įdomu, jog dainose minimi dagiai, bet toli gražu ne kaip malonaus kvapo. Apskritai, dagiai, dilgėlės turi minimalų, sunkiai užuodžiamą kvapą, todėl šių žolynų skleidžiamas aromatas dainose suvokiamas simboliškai. Ne paslaptis, kad tautosaka, ypač dainos, visada siekė ne atkurti tikrovę, o tik jos pagrindu modeliuoti savą, vien joms būdingą – dainišką būtį. Apdainuojami objektai, su jais siejami veiksmai, situacijos ir veikiantieji asmenys atrodo čia labai tikroviški, perkelti iš konkrečios empirinės patirties, nors iš tikrųjų poetinėje aplinkoje jie įgyja visai kitas arba papildomas, paprastai tikrai ne buitines simbolines prasmes. Taip pat ir eglė, dainose minima kaip nemalonaus kvapo skleidėja, buvo ir iki šiol naudojama ne tik laidotuvių papročiuose. Esama etnografinių užrašymų, jog ir vestuvių apeigose grindys buvo barstomos eglišakiais (*M i c k e v i č i u s* 1933, 110). Tiesa, tradicinėje kultūroje spygliuočiai (išskyrus kadagi) prie namų pradėti sodinti tik tarpukariu (*STKA* 84; *ŽTKA* 81; *DTKA* 87; *RATKA* 90; *VATKA* 83). Spygliuočių atsisakymas kartais grindžiamas netinkama jiems žeme (*STKA* 84). Tačiau tikėtina, kad įtakos tam turėjo ir tradicinėje pasaulėžiūroje pastebėta eglės sąsaja su velniu (*V ė l i u s* 1987, 73). Tarp nemalonių kvapų skleidėjų minimas ožys taip pat bemaž iki šių dienų įvardijamas velnio gyvuliu (*Ibid.*, 85). Degutas, *smala* taip pat siejami su chtoniškąja sfera. Viename iš tekstų konkrečiai įvardijama, jog *smala kaip pekla smirdės* (*LLD* II 439). Taigi, neigiami kvapai – *smalos*, deguto, eglės, ožio – gali būti siejami su chtoniškuoju pasauliu, netgi su pačiu velniu. Taip pat tikėtina esant šių kvapų (ypač eglės, ožio) ryšio su senumu apskritai. Smulkioji tautosaka, mįslės ožį sieja su senatve. Šiuo atveju išsiskiria du paskutiniai pavyzdžiai: „Kai jis jojo per laukelį, / Tabaku kvepėjo, // Kai jis jojo per laukelį, / Diemedžiu kvepėjo“ (*LLD* II 513); „Per pakajų ėja, / Parfumais kvepėja, / Tai duok dieve, / Jaunų kavalierių“ (*LLD* II 518). Pirmajame jų minimas tabakas, turintis nevienareikšmį įvaizdį lietuvių tautosakoje. Kaip yra pastebėjęs Martynas Vingrys, tabakas, jo kilmė lietuvių etiologinėse saktmėse siejamas su nuodėmingumu, nepadorumu (*V i n g r y s* 2012, 76). Apskritai, tabakas siejamas su chtoniškąja sfera, vadinamas velnio augalu (*V ė l i u s* 1983, 79).

Dainų tekstai rodo, jog jis siejamas ir su senumu. Naujų reiškinių atsiradimą tradicijoje kultūroje liudija paskutiniame pavyzdyje minimi *parfumai*. Kvepalai liaudies pasaulyje atsiranda vėlai, buvo labiau siejami su miesto ar dvaro kultūra, o kaimo ir miesto santykiai nebuvo itin šilti. Įdomu tai, kad šiuo atveju kvepalais dvelkiantis lyrinis herojus pateikiamas kaip trokštamas vedybų partneris.

Net ir vėlesnėse vestuvių dainose toks kvapo priešinimas išlieka. Atvykstantis jaunasis su svita vėlgi yra peikiamas, jog netinkamai kvepia: „– Beskuo jūs, beskuo jūs / Ir eglale smirdžiat – / Beskuo jūs, beskuo jūs / Žaliu vynu kvepiat“ (*LTR* 2674 34). Pirmojoje dainos dalyje, kaip teigiama, jog svita atvyksta iš girių, antroje – iš margų dvarų, kas, matyt, ir lėmė būtent tokių kvapų priskyrimą.

Panašių tekstų esama ir kitų žanrų dainose, kuriose ryški vedybinė tematika. Rugiapjūtės dainose taip pat lyginamas besiperšančiųjų kvapas: „Kur vejėlis papūtė, // Ten rūtelė pakvėpė. // Kur vėjulis papūtė // Ten eglutė pasmirda“ (*LLD* VI 77), „Až stalelia sėdėja / Egleli smirdėja // Až stalelia sėdėja / Rūtelėm kvepėja“ (*LMD* III 146 35), „Turbūt iš girelės atėjo / Visas smalele pasmirdo. // Musi iš sodelio atajai // Visas medučiu pakvipai“ (*LTR* 1221 32). Be šių objektų, dar minimi rūtos (*LTR* 1829 1584), rezetos (*LTR* 2741 32) kvapai; smirda – šešku (*LLK* 116 5), šunimi, paršeliu, kadagiais (*LTR* 207 118). Antiteze pagrįstose kalendorinių apeigų dainose mergelė priešina patinkantį ir nemėgstamą vaikina, sugretindama ir jų pačių, ir kiekvieno jų žirgo kvapus: „Jis visas pasmirdeš eglėšiom, // O jo žirgelis dervišiom, // Jis visas pakvipėš rūtelėm, // O jo žirgelis mėtelėm“ (*LLD* XX 252). Taigi ne tik besiperšančiojo, bet ir jo žirgo kvapas, aprangos detalės bei elgsena taip pat nurodo tekėti pasirengusiai merginai galimą jos sutuoktinį.

Kas gi būna tie tinkami ir netinkami jaunikai? Kartais jie įvardijami *liubu* ir *neliubu*, t. y. mylimu ir nemylimu (*LLD* VI 77; *LLD* XX 252), bet daug dažniau nepatinkantis jaunikis vadinamas seniū, seneliu, senulaičiu, senu kavalierium, diedeliu, našliu, o tinkamas jaunu jaunikaičiu, jaunu kavalierium, berneliu (*LLD* II 504, 505, 506, 507, 509, 513, 516, 517, 518; *LMD* III 146 35). Taigi kvapai tampa jaunystės ir senatvės priešpriešos įvardijimu.

Tai, kad teigiami kvapai liaudies dainose siejami su jaunyste, jaunomis dienomis, aiškiausiai pasako pačios dainos. Štai mergvakario dainoje būsima nuotaka lygina jaunystės kvėpėjimą su darželio gėlių kvapu: „– Kvepia rūta, kvėpia mėta, / Kvėpia lelijėla, / Kvėpia mona jaunas dienas / Kaip žalias rūtelas“ (*LLD* V 13). Kitoje vestuvių dainoje nuotaka graudinama netolima ateitimi: „Eisi pro jaunimą, / Žiūrėsi iš tolo, / Kvepės jaunimas / Kaip daržely žolė“ (*LLD* VIII 282). Ir apskritai, malonaus kvapo netekimas siejamas su jaunystės praradimu: „Bijūnelis paržydės, / Tai jis saldžiai nekvepės, / Prapul manu mergužėlės / Jaunosios dieneles“ (*LLD* II 352). Dainos nenutolsta nuo tradicinės pasaulėžiūros – posakiai *kvapo išleidimas*, *paskutinio kvapo išleidimas* (*LKŽe: kvapas*) reiškė žmogaus mirtį. Dainose malonaus kvapo netekimas taip išreiškia mirtį, tiesa simboliškai, t. y. žmogaus statuso, jo padėties, galų gale amžiaus tarpsnio pasikeitimą.

Kaip jau buvo minėta skyriaus pradžioje, nepalyginamai dažniau priešinami būsimų jaunikių kvapai. Daug rečiau kvėpėjimas kaip rinkimosi požymis pritaikomas dainose, kuriose vaikinai renkasi nuotaką: „Kad mudu prijovuv / Rukščionių

kiemelį / Ir pasmirdu dygūs dagiai / Dygios dilgelėlės. // O dar neprijojuv / Veliunos miesteliu, – / Ir pakvipu rūtos mėtos, / Baltos lelijėlės“ (LLD II 1), „Per kaimelį jojom – / Rūtelės kvepėjo, // Per miestelį jojom – / Dilgėlės smirdėjo“ (LLD II 3). Čia galima išvelgti ir dviejų netoli esančių vietovių pasišaipymą: savo idealizavimą, svetimo sumenkinimą, ilgametį kaimo ir miesto prieštaravimą (Ibid.). Skirtingai nei anksčiau aptartose dainose, merginos priešinamos ne amžiumi, bet skirtingomis geografinėmis vietovėmis. Nors esama dainų, kuriose vaikinai peršasi našlei, lyginami našlės ir netekėjusios merginos bruožai, tačiau juose kvapas, kaip veiksnys, nefigūruoja. Dainose rasime netgi priešingų motyvų, kai idealizuojama patinkanti mergina, kurio net ir nuskinta *juodnotrynėlė*, t. y. didžioji arba gailioji dilgėlė (LKŽe: *juodnotrynė*), skaniai kvepia: „žaliai žaliavo, / saldiai kvepėjo, / By tik tavo suskinta“ (LLD IV 134).

Atskirą grupę sudaro dainos, kuriose mergina tariamai renkasi iš siūlomų skirtingų profesijų, luomų jaunikų. Mergina šiose dainose giria ar peikia peršamus jaunikius dėl įvairių priežasčių. Kvapas tekstuose tampa peiktinu bruožu. Kaip netinkamas požymis, jis priskiriamas vienam iš amatininkų: „Piršo man šiaučiuką – / Šiaučiuko nereikia: / Varstots grinyčio stovėjo, / Smala degutu smirdėjo“ (LLD II 438), „Oi, bloga bloga yra / Už šiaučiuko vyro: / Gryčioj prie lango sėdės – / Smala kaip pekla smirdės“ (LLD II 439). Šiaučiaus, t. y. batsiuvio (LKŽe: *šiaučius*), profesijos sąsaja su nemaloniais kvapais, matyt, siejasi su realiomis žmonių žiniomis apie šį amatą – dirbant su oda, ją paruošiant nemalonus kvapo neįmanoma išvengti. Apskritai, šiose dainose išryškėjanti valstiečių ideologija, psichologinis konservatyvumas, prisirišimas prieš žemės, kada vienintelis tinkamas jaunikis yra artojas (K a z l a u s k i e n ė, S a u k a 1983, 24). Svarbu tai, jog vienam iš besiperšančių išpeikti pasitelkiamas kvapas turi realų pagrindą. O liaudies dainų pasaulyje *smalos*, deguto kvapas – bene pats nemaloniausias.

Esama nedidelės grupės vedybinės tematikos tekstų, kuriuose ne renkamas partneris, bet priešinami skirtingoms lytims priskiriami kvapai. Vaikinas peikiamas dėl nemalonus kvapo, o mergina girinama maloniai kvepianti: „– Ne beskuo tu, bernyti, / Aglele pasmirdęs, / O tavu veideliai – / Aglelės šakužėms. // – Ne beskuo tu, mergyte, / Rūtelėm pakvipus, / O tavo veideliai – / Rūtų šakužėms“ (LLD VIII 92). Kaip jau anksčiau buvo atkreiptas dėmesys, merginos / moterys labai retai įvardijamos kvepiančios nemaloniai. Ir apskritai, pasišaipymas iš vyriškos pusės dainose dažniau aptinkamas nei iš moteriškosios, tikėtina, jog tai gali būti vienas tokios pašaipos pavyzdžių. Humoristinio, pašiepančio pobūdžio dainose kvapas taip pat aptinkamas. Štai vienoje piršlybų dainoje vaikinai, besiskųsdamas tuo, kad už jo nenori tekėti, ir kartu gąsdindamas, jog dėl to numirsiąs, klausia merginų, kur jos jį palaidosiančios. Gaunamas ironiškas atsakymas – patvoryje, kartu pateikiant paaiškinimą: „Kad daržely nesmirdėtų, / Ojojoi, / Ir rūtelių nedžiovintų“ (LLD II 278). Lyčių skirtumai, o neretai ir priešprieša ryški daugelyje folkloro tekstų. Liaudies dainos nėra išimtis: esti susiformavę tam tikri stereotipai, pastovieji epitetai, kuriais apibūdinamas vienas ar kitas žmogus, objektas ar reiškinys.

Apskritai, kvepėjimas įvairiais maloniais žolynų (konkrečiau, rūtos) kvapais gali sietis su merginos pasirengimu tekėti. Dainose būtent pražydejimo bei pakvi-

pimo vaizdiniu nusakoma, jog namuose esama merginos, pasirengusios tuoktis: „Inžydo rūtelė daržely, / Ant viso darželio pakvipo“ (LLD II 693), „Rūtelė daržely nukrito, / Po visas šaleles pakvipo“ (LLD II 694). Kvapas – oru sklindantis aromatas – šiuo atveju metaforiškai įvardija žinios pasklidimą.

Pavyzdžiai byloja, kad dažniau nei kiti augalai panašaus pobūdžio tekstuose minima rūta. Rūta (lot. *ruta*) – nuodingas augalas, kilęs iš Viduržemio jūros regiono (K a u n i e n ė 1991, 312). Nors tekstuose esama realistinių motyvų, kuriuose stebimasi rūta: „Tu visiems maloni, / Nei tu turi kvapo, / Nei žiedų raudonų“ (LLD XV 502), tačiau dainų plotmėje rūta įgauna puikiausią kvapą (kvietkele kvepiančioji LTR 1559 28). Kiekviena estetinė išraiška yra tvirtai išsąknyjusi savo kultūriniam kontekste, kuriuo remiantis ją galima paaiškinti ir kuri jį savo ruožtu atspindi. Rūtos, kaip mergystės, jaunų dienų, o kartu ir subrendimo simbolis, lydėjęs merginą nuo fiziologinės brandos požymių iki vestuvių (K a v a l i a u s k i e n ė 2002, 10), žinomas jau seniai. Tad nenuostabu, jog realybėje itin stipriu ar net maloniu kvapu nepasižymintis augalas liaudies dainose šį požymį įgauna: to tiesiog reikalavo tradicinė pasaulėžiūra, dainų poetika. Juolab, kad ir realybėje ši gėlė buvo laikoma garbingiausia darželio gėle.

Dar akivaizdžiau kvapiųjų augalų sužydėjimas bei pakvipimas sėkmę merginoms žada ir kitose dainose: „Radastėla pražydėja, / Iš jos kvapas gardus ėja, / Kas tik eina, pasižiūri – / Tos mergaitės šlovę turi“ (LLD XV 360, 447). Taigi kvapu, matyt, manyta, kad galima privilioti vedybinę sėkmę.

O priešingai, merginos tėvams uždraudus tuoktis su patinkančiu vaikinui, kvapas tampa tarsi nemaloniu priekaištu dėl ištikusios nesėkmės: „Obelėle, nežydek / Ir taip saldžiai nekvepėk, / Neleis mane motinėle, / Kad ir pažadėjo“ (LTR 874 213).

Žolynų kvapas, jaučiamas būsimos nuotakos namuose, gali būti traktuojamas ir apskritai, kaip sėkmingų piršlybų ženklas: „Per laukelį jojau – / Radastos kvepėjo, / Dar prie vartų neprijojau, / Jau ir pražydėjo“ (BsOD 1), „Da aš neprijojo / Prė margų vartelių, / Ir pakvipo lelijėla / Panelės daržely“ (LLD II 196). Sintaksine konstrukcija *dar ne... ir* liaudies dainose paprastai išreiškiama didesnė, nei tikėtasi, sėkmė (S k a b e i k y t ė - K a z l a u s k i e n ė 2005, 89).

Malonus kvapas tampa ir vaikinio pasirengimo tuoktis išraiška, būsimo vyro atpažinimo ženklu: „Per laukelį jojai – / Mėtelį kvepėjai, / Už skobnelių sėdėdamas, / Roželi žydėjai“ (LLD VII 258), „Jojo bernelis pro šalį / Einam einam, pro šalį // Visas vyneliu pakvipo, / Einam einam pakvipo“ (LTR 2785 82), „Vyšnių sodely pakvipo, / Bernelis klėtelėj pamigo“ (LLD II 695). Kvapo atskyrimas, žinojimas dainose gali tapti ir vaikinio ar merginos išbandymu. Vienu atveju sveikintinas tampa kvapo nežinojimas: „– Kalba tavi, kalba žmonės, / Kad tu toks pijokas. / – Negeriu aš arielkėlas, / Nežinau, koks smokas“ (LLD II 676). Kitais atvejais mergina parodo savo sumanumą, kvapą atpažindama: „Pasakyk, mergele, / Pasakyk, jaunoji, / Nuo kurių kvietkelių / Darželis kvepėjo. // Jazminių žiedeliais / Darželis kvepėjo, / O nuo rūtytelių / Geltonai žydėjo“ (LLD VIII 33).

Lankomuose namuose esant nuotaką parodo ne tik iki šiol minėti žolynų kvapai. Pastebėta, kad dažnai alkoholinių gėrimų kvapai taip pat parodo pasirengimą

tuoktis: „Klėtės duris pravėriau – / Alus midus kvepėjo, / Ten mergelė tik viena, / Bus man jaunam priijmna“ (LLD V 474), „Toj skleinyčioj baltojoj / Vynas midus kvepėjo“ (LLD V 476), „Kai į stubelę suėjom, / Vynas midus kvepėjo“ (LTR 224 1340). Šioje vietoje derėtų atkreipti dėmesį į vyno kvapą – vieną dažniau minimų kvapų, ypač vestuvinėse dainose. Mūsų kultūrinė patirtis, istoriniai šaltiniai vieningai teigia lietuvius turėjus senas vietines alaus bei midaus, o ne vyno darymo tradicijas, daugelyje etnografinių papročių taip pat pabrėžiamas alaus bei midaus vaidmuo (S t u n d ž i e n ė 2004, 33). Todėl neturėtų stebinti, jog, pavyzdžiui, savų namų idealizavimui pasitelkiamas midaus kvapas: „Pas mus upeliai vynu teka, / Iš pakraštelių midum kvepi“ (LLD II 75). Tačiau dainose midaus kvapas aptinkamas retai. Kodėl dominuoja vyno kvapas? Kaip pastebėjo Stundžienė, „nors papročiuose jis tikrai nebuvo dažnas ir yra tradicinėje kultūroje laikomas inovatyviu. Vis dėlto dainose jis svarbus ne toks, koks yra iš tikrųjų, bet kokias reikšmes jo poetinė sklaida leidžia įskaityti“ (Ibid., 53). Vyno kvapu dvelkia įvairūs objektai – be jau minėtų tuoktis berengiančių namų, kuriuose vyks vestuvės, vyno aromatai taip pat įgauna augalai (Alyvužė žaliavo // Žaliai žaliavo, / Baltai žydėjo, / Žaliu vynu kvepėjo LLD II 606, O tos ogikės, / O tos jodosios, / Rynvynėliu kvepėjo LLD V 456, Kokiu smoku obuolėliai / Kvepėjo? // Vyno smoku obuolėliais / Kvepėjo LLD IV 341). Stundžienės nuomone, šis alyvų, juo labiau, obuolių kvepėjimas vynu gali byloti apie vyno kilmę (Ibid., 37). Neretai vestuvinėse piršlybų dainose pasiruošimas vedyboms, savų namų išaukštinimas perteikiamas ir vynu kvepiančiais vandens telkiniais: „Pro tėvo langus / Upė tekėjo, / Žaliu vynu kvepėjo“ LLD II 607; „Per tėvulio dzidžį dvarų / Strėvi upė teka, // Tekėdama stėvėdama / Žaliu vynu kvepia“ (LLD II 520), „Per tą pušyną / Upė tekieja, / Žaliu vynu kvepieją“ (LLD II 554). Anksčiau minimais tekstais buvo giriami merginos namai, o pastaraisiais vaikinai idealizuoja savo aplinką, vėlgi pasitelkdamas ir vyno kvapą: „Per didį dvarą upė tekėjo, / Žaliu vynu kvepėjo“ (LLD II 6). Tačiau sumani mergina atkerta, jog tai neįmanoma: „Per didį dvarą upė tekėjo, / Vandenužiu kvepėjo“ (LLD II 6). Vyno asociacija su vestuvių ritualu nėra atsitiktinė: kraštuose, kuriuose vynininkystė buvo plėtojama nuo seno, tai buvo vienas pagrindinių vestuvių gėrimų. Tad ne tik pats vinas, bet ir jo kvapas perima vestuvinio šlovinimo nuostatą.

Atskirą grupę sudaro dainos, turinčios namų puošimo ar kelio šlavimo žolynais, siekiant malonaus aromato, motyvus. Akivaizdu, kad šie tekstai taip pat gali turėti ryšių su vestuvine simbolika: paprastai tai daroma laukiant jaunikio su svita: „O dėl tuo šlavė, / Kad nedulkėtų, / Lelijomis kloju, / Kad ir kvepėtų“ (LLD IV 303); „Vai, šlaviau šlaviau / Žaliom rūtelėm, / Kad dvarelis kvepėtų“ (LLD VIII 329). Panašus motyvas pastebimas ir kalendorinių apeigų dainose, kuriose giriami būsimų uošvių namai: „Dziemedėliais iškvėpdzytos, / Oi kalėda, iškvėpdzytos“ (LLD XX 51); „Diemedėliu kaišiau, / Kad gardžiai kvepėtų“ (LTR 2909 269). Etnografiniai vestuvinių apeigų duomenys rodo, jog iš tiesų vestuvių proga iš įvairių augalų buvo pinami vainikai, kuriais puošdavo namus, durys buvo kaišomos gėlėmis, medžių (beržo, liepos, ąžuolo) šakomis (M i c k e v i č i u s 1930, 46). Taigi tam tikrų užuominų ne tik į savos buities idealizavimą, bet ir vestuvių tradicijas dainose išvelgti galima.

Kvapas ne vedybinės tematikos dainose

Kvapo paminėjimai, jo reikšmė svarbūs ne tik vestuvinės tematikos dainose. Tiesa, šeimos, darbo tematikos dainose kvapai prasmių suteikiama mažiau. Dominuojantis motyvas – vieno ar kito objekto, dainos lyrinių herojų idealizavimas.

Malonus aromatas pasitelkiamas savų namų aplinkos išaukštinimui. Įdomu tai, jog jis neretai tekste minimas paskiausiai, todėl, galima sakyti, tampa aukščiausia idealizacijos forma. Apdainuojant laukus, juose esančius augalus pradedama jų žydėjimu, o baigiama nepaprastu jų skleidžiamu aromatu: „Žalio lauko dobilėliai / Gražiais žiedais žydėju, // Gražiais žiedais žydėju, / Medum kvepėju“ (LLD II 83), „Kai juos sėjo, / Šalčius ir lytus kentėjo, / O kai jie žydėjo – / Kai rožė kvepėjo“ (LTR 3263 2). Dobilai medumi, rugiai rožėmis nekvepia. Pastebėtina, kad augalams suteikiamas ne jiems patiems būdingas, bet kito, reikia manyti, ypač vertinamo objekto kvapas. Esama ir atvirkštinių tekstų, kai savos aplinkos kvapas pasitelkiamas lyrinei herojei išaukštinti. Šienapjūtės dainoje sudaromas įspūdis, jog žolei pakvopus sulauksi savo žmogaus: „Lauke šienas kvepėjo, / Kad grėbėją regėjo“ (LLD XII 190).

Galima išskirti ir dar vieną aukštinimo kvapu dainų motyvų bloką: šeimyninės idilės pašlovinimas dainose, kuriose lyrinis herojus dar džiaugiasi laisvu gyvenimu ir šviesiomis spalvomis nudažo gyvenimą tėvų namuose (S a u k a 1994, 8). Visų pirma kvapas pasitelkiamas idealizuojant tėvų ir vaikų santykius. Malonus aromatas jaučiamas klojant patalą tėvams: „Užkvipo rūtelė, užkvipo mėtėlė / Mielam tėvui ir mielai motuše“ (LTR 207 459), taip pat ir šeimos žanro sutartinės tekste: „Ar kvepia mėtytala, / Vokaro? // Tai kvepia mėtytala, / Vokaro“ (LLD VII 90). Vėlgi, kaip ir anksčiau minėta, kvapas minimas paskutinis, todėl tampa bemaž svarbiausias. Maloniais žolynų kvapais dvelkia ir sesers lova: „Ir sudėjo / Naujon lovytėlėn. / Atgul sesutė, / Atgul jaunoji, / Ir pakvipo / Žaliom rūtytėlėm“ (LTR 1121 38), „Rūtytės žydės, / Mėtytės kvepės, / Tai ten užmigs / Saldų miegelį“ (LLD VII 88). Apskritai iš tekstų paaiškėja, jog jau mūsų protėviai pastebėjo, kad malonus kvapas labai svarbu poilsio vietoje.

Kitose dainose duktė, aplankydamą tėvų namus, žada bent rūtelė pakvėpėti (LMD I 32a 34). Rūtos kvapas tarsi tampa išėjusios šeimos nario simboliu, t. y. rūta išlieka kaip moteriškumo atspindys. Piešiant idealius vyro ir žmonos santykius, pastaroji, kaip aukščiausią pašlovinimo veiksma, nurodo sutinkamojo kelio iškvėpinimą: „Dziemedėliu pabarscysiu, / Kad jam pakvėpėtų“ (LLD VII 495).

Galiausiai, paskutinį dainų bloką sudaro dainos, kuriose kvapas atlieka estetinę funkciją, kvapu žavimasi, pateikiami realistiniai darželių žolynų vaizdai bei jų skleidžiami kvapai. Tekstuose tiesiog grožimasi aplinka, kurią pažįstame juslėmis, piešiamas malonaus pasaulio vaizdas: „Vėjelis drumsčia, šakoms plevėsuoja / Sklaidydamas kvapą žiedelių“ (LLD XV 413, 414, 415). Šioje vietoje galima atkreipti dėmesį, jog toks bemaž idealus pasaulis būna pavasari: „Pavasarielis ramus atėja, / Saulute šilde, oras kvepėja“ (LLD XV 429). Pavasaris, kalbant apie žmogaus gyvenimą, kaip puikiai žinoma, daugelyje kultūrų asocijuojasi su jaunyste, kas tik sustiprina jaunų dienų ir malonaus kvapo asociacijas (pavasaris = malonūs kvapai, pavasaris = jaunystė; jaunystė = malonūs kvapai). Žavimasi konkrečių augalų sklei-

džiamu aromatu. Viena tokių gėlių – kvapioji našlaitė, liaudyje žinoma kaip *pijonkė*, *pijolka*, *pijonka* (LKŽe: *pijolka*): „Mėlyn žiedelė, prijomnūs kvapelė, / Nereik jų sėt anė ravėt“ (LLD XV 417), Kvepia ir tos vietos, / Kur jas Dievs pasėja (LLD XV 431). Dar viena išskiriama gėlė – mirta: „Auga mirt labai tvirt, / Duoda tvirtio kvapo (TŽ 4 580). Taip pat tarp dažniau minimų – diamedis ir radastas: „Ir dimedėlis kvepėt pradėja. // Žydž radastėlis, išduodams kvapo“ (LLD X 104) „Radastėlė žydi / Kvapą išduodama“ (LLD XV 419). Etnografinė medžiaga liudija, kad medžiai, gėlės, įvairūs žolynai, be kitų priežasčių, buvo sodinami ir dėl skleidžiamo kvapo. Šiuose tekstuose minimi augalai, kurie iš tiesų skleidė malonų kvapą, o tradicinėje kultūroje labiausiai mylimi ir auginami buvo tie augalai, kurių žiedai ir lapai skleidė malonų kvapą (RATKA 91; DTKA 91). Dainų tekstuose galima rasti skirtingų aiškinimų, ką kvapas duoda, kam jis reikalingas. Vienur akcentuojama realistinė, estetinė kvapo svarba: „Sėja rūtas ir lelijas, / Sėja mėtas ir rezetas, / Kad per vasarą žydėtų, / Visa darželį kvepėtų. / Kad baltos rankos kvepėtų“ (LLD XV 466), „Kad per vasarą žydėtų, / Radastos mėtos kvepėtų“ (LLK 95 116), „Kaip pradėja jau mergelės / Žolynus sodinti / Kad, sulaukus vasarėlas, / Būt ką paskvėpinti“ (LTR 535 27). Tačiau vėlyvesnėse dainose atsiranda ir kitokių, su dangiškąja sfera siejamų paaiškinimų: „Pats Dievas liepė kvepiančių kvietkelių / Rinkti čystą vašką žmonėms dėl dūšelių“ (LLD XV 351); dėl žvakelių (LTR 552 9). Esama ir akivaizdžių religijos ir kvapų sąsajų: „Kvepia bažnyčia skaniais kvietkeliais“ (LTR 3176 64); „Kvep medeliai, kvep žiedeliai / Ir rojų gaivina“ (LTR 1832 406). Galiausiai, dainose galima išskirti ir tam tikrą psichologinę kvapo reikšmę. Malonus kvapas nuramina, pakelia nuotaiką, į ką dainose taip pat atkreipiamas dėmesys: „Įgavo kvapnumo / Dėl žėdno žmogaus ramumo“ (LMD I 454 2); „No tola daželis ešduod sava kvapo, / Tas kvaps ne venam prėduod sveikato // Labė dyvėdams, eš kor toks kvepims, / Osėmioršo sava viosus noliiodims“ (LLD XV 390). Atrodo, kad lietuvių tradicinėje kultūroje kvapų terapijos pagrindai buvo žinomi jau gana seniai.

Vietoj išvadų

Kvapas neabejotinai randa savo vietą dainų poetiniame pasaulyje. Retai jis tampa vieninteliu tekste minimo objekto bruožu, bet dažnai minimas paskutinis, kaip svarbiausias.

Kvapai dainose pasiskirsto trejopai: minimi vieno objekto jam priskiriamas kvapas; vieno objekto kvapas priskiriamas kitam objektui ir kvapo suteikimas objektui, kuris paprastai yra menko kvapo ar bekvapis, nes to reikalauja dainų poetika, taip dar labiau paryškinant šio objekto svarbą tradicinėje pasaulėžiūroje.

Vestuvinės tematikos dainose kvapas tampa svarbiu požymiu renkantis būsimą gyvenimo partnerį. Išryškėja vyno kvapo vestuvinė semantika. Malonus kvapas siejosi su jaunyste, žmogaus ir sykiu gamtos gyvenimo pavasariu. Liaudies dainų erdvėje galima išvelgti ir tendenciją, kai malonūs kvapai siejami su dangiškąja sfera, priešingai, nemalonūs kvapai ar kvapo netekimas – su perėjimu į kitą amžiaus tarpsnį, senatve ir chtoniškąja sfera apskritai.

Kvapas tampa svarbus ir idealizuojant savą aplinką, artimuosius. Kvapas turi ir psichologinę reikšmę: padeda nusiraminti, susigrąžinti teigiamas emocijas. Ši kvapo funkcija nelieka nepastebėta ir lietuvių liaudies dainose.

Šaltiniai

LLD – Lietuvių liaudies dainynas:

II – Vestuvinės dainos. Kn. 1. Piršlybų dainos (parengė B. Kazlauskienė, melodijas parengė Z. Puteikienė), Vilnius: Vaga, 1983. T. 2.

IV – Vestuvinės dainos. Kn. 2. Sutartuvių – jaunojo išleistuvių dainos (parengė B. Kazlauskienė, melodijas parengė Z. Puteikienė), Vilnius: Vaga, 1988. T. 4.

V – Vestuvinės dainos. Kn. 3. Mergvakario ir jaunojo sutiktuvių dainos (parengė B. Kazlauskienė, melodijas parengė Z. Puteikienė, Ž. Ramoškaitė), Vilnius: Vaga, 1989. T. 5.

VI – Darbo dainos. Kn. 1. Javapjūtės ir grikių rovimo dainos (parengė V. Misevičienė, melodijas parengė Z. Puteikienė), Vilnius: Vaga, 1993. T. 6.

VII – Šeimos dainos. Kn. 1 (parengė L. Sauka, melodijas parengė V. Juodpulis), Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1994. T. 7.

VIII – Vestuvinės dainos. Kn. 4. Jaunosios ieškojimo – išvažiavimo į jungtuves dainos (parengė B. Kazlauskienė, melodijas parengė Ž. Ramoškaitė), Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1994. T. 8.

XII – Darbo dainos. Kn. 2. Laukų ir namų darbų dainos (parengė V. Misevičienė, melodijas parengė Z. Puteikienė, Ž. Ramoškaitė), Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1997. T. 12.

XV – Dainos apie gamtą (parengė G. Dringelis, melodijas parengė A. Nakienė), Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2000. T. 15.

XX – Kalendorinių apeigų dainos. Kn. 1 (parengė J. Ūsaitytė, melodijas parengė A. Žičkienė), Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2007. T. 20.

LMD – Lietuvos mokslo draugijos tautosakos rankraščiai Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Lietuvių tautosakos rankraštyne.

LTR – Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Lietuvių tautosakos rankraštynas.

TŽ – Tauta ir žodis. Kaunas: Humanitarinių mokslų fakultetas. Tautosakos komisijos leidinys, T. 4.

Literatūra

BRMŠ – Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai (sudarė Norbertas Vėlius), Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2003. T. 3.

DTKA – Džūkijos tradicinė kaimo architektūra (sudarytojas ir specialus redaktorius Libertas Klimka), Vilnius: Etninės kultūros globos taryba, 2008.

J u š k a 1955 – Antanas Juška, „Svotbinės dainos“, *Lietuviškos svotbinės dainos*, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla. T. 2.

K a u n i e n ė 1991 – Vilma Kaunienė, Egidijus Kaunas, *Vaistingieji augalai*, Kaunas: Varpas.

K a v a l i a u s k i e n ė 2002 – Aušra Kavaliauskienė, „Žalios spalvos simbolika lietuvių liaudies pasaulėžiūroje“, *Liaudies kultūra*, 3, 8–23.

K a z l a u s k i e n ė 1983 – Bronė Kazlauskienė, Leonardas Sauka, „Piršlybų dainos“, *Lietuvių liaudies dainynas: Vestuvinės dainos*. T. 2, Vilnius: Vaga.

K r ė v ė 1930 – Vincas Krėvė-Mickevičius, „Džūkų vestuvės“, *Mūsų tautosaka*, Kaunas: Humanitarinių mokslų fakultetas. Tautosakos komisijos leidinys, T. 2.

- LKŽe – Lietuvių kalbos žodynas* (t. I–XX, 1941–2002); elektroninis sąvadas, redaktorių kolegija: Gertrūda Naktinienė (vyr. redaktorė), Jonas Paulauskas, Ritutė Petrokienė, Vytautas Vitkauskas, Jolanta Zaborskaitė, Vilnius, 2005. Prieiga internete: <<http://www.lkz.lt/>>.
- M i c k e v i č i u s 1933 – Juozas Mickevičius, „Žemaičių vestuvės“, *Mūsų tautosaka*, Kaunas: Humanitarinių mokslų fakultetas. Tautosakos komisijos leidinys, T. 7.
- RATKA – Rytų Aukštaitijos kaimo architektūra* (sudarytojas ir specialus redaktorius Libertas Klimka), Vilnius: Etninės kultūros globos taryba, 2009.
- S a u k a 1994 – Leonardas Sauka, „Nuo paslėptos nuotakos ieškojimo iki išvažiavimo į vestuves“, *Lietuvių liaudies dainynas: Vestuvinės dainos*. T. 8, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- S k a b e i k y t ė - K a z l a u s k i e n ė 2005 – Gražina Skabeikytė-Kazlauskienė, *Lietuvių tautosaka: įvadas*, Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
- STKA – Suvalkijos tradicinė kaimo architektūra* (sudarytojas ir specialus redaktorius Libertas Klimka), Vilnius: Etninės kultūros globos taryba, 2008.
- S t u n d ž i e n ė 2004 – Bronė Stundžienė, „Iš dainų poetikos: vyno įvaizdis ir jo kontekstas“, *Tautosakos darbai*, 20 (27), 32–56.
- U l č i n s k a s 1995 – Vladas Ulčinskas, *Raitininkų kaimas (1850–1950)*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- VATKA – Vakarų Aukštaitijos kaimo architektūra* (sudarytojas ir specialus redaktorius Libertas Klimka), Vilnius: Etninės kultūros globos taryba, 2008.
- V ė l i u s 1987 – Norbertas Vėlius, *Chtoniškasis lietuvių mitologijos pasaulis: folklorinio velnio analizė*, Vilnius: Vaga.
- V i n g r y s 2012 – Martynas Vingrys, „Tabako kilmės aiškinimai etiologinėse sakmėse“, *Tautosakos darbai*, 44, 64–80.
- ŽTKA – Žemaitijos tradicinė kaimo architektūra* (sudarytojas ir specialus redaktorius Libertas Klimka), Vilnius: Etninės kultūros globos taryba, 2008.

Giedrė Šukytė

Kvapas lietuvių liaudies dainose

S a n t r a u k a

Pagrindinės sąvokos: *malonus / nemalonus kvapas, liaudies dainos, vestuvių papročiai, tradicinė pasaulėžiūra.*

Kvapas – viena pagrindinių žmogaus juslių. Dabartiniame pasaulyje maloniam kvapui skleisti ar nemaloniam panaikinti, įvairioms aromaterapijoms žmonės linkę skirti nemažai lėšų. Reikia pasakyti, jog ir tradicinėje kultūroje geras kvapas nebuvo nereikšmingas: želdinių tyrinėtojų surinkta medžiaga rodo, kad medžiai, krūmai, gėlės, kiti žolynai buvo sodinami būtent dėlto, jog skleidė malonų kvapą. Folkloro tekstuose, ypač liaudies dainose, poetinės priemonės naudojamos žmogaus dvasinei būsenai, jausmams, kartais santykiams tarp žmonių išreikšti. Vienas šių daugiareikšmių objektų yra ir kvapas. Tad šio tyrimo objektas – kvapas lietuvių liaudies dainose. Tyrimo imtis – lietuvių liaudies dainų tekstai, kurių peržiūrėta daugiau kaip 3000. Taip pat pasitelkiami lietuvių šeimos švenčių etnogra-

finiai aprašai, materialinės kultūros tyrinėjimai. Straipsnyje daugiausia dėmesio kreipta į kvapo reikšmę vestuvinės tematikos, šeimos santykių ir apskritai žmogaus santykio su gamta plotmėje, todėl nagrinėjami vestuvinių, šeimos, darbo, kalendorinių apeigų, dainų žanrai, taip pat dainos apie gamtą. Vestuvinės tematikos dainose kvapas tampa svarbiu požymiu renkantis būsimą gyvenimo partnerį. Išryškėja vyno kvapo vestuvinė semantika. Malonus kvapas siejosi su jaunyste, žmogaus ir sykiu gamtos gyvenimo pavasariu. Galima liaudies dainų erdvėje išvelgti ir tendenciją, kai malonūs kvapai siejami su dangiškąja sfera, priešingai, nemalonūs kvapai ar kvapo netekimas – su perėjimu į kitą amžiaus tarpsnį, senatve ir chtoniškąja sfera apskritai. Kvapas tampa svarbus ir idealizuojant savą aplinką, artimuosius. Kartu jis turi ir psichologinę reikšmę: padeda nusiraminti, susigrąžinti teigiamas emocijas. Ši kvapo funkcija nelieka nepastebėta ir lietuvių liaudies dainose.

Giedrė Šukytė

Smell in Lithuanian Folksongs

S u m m a r y

Keywords: *pleasant / unpleasant smell, folksongs, wedding customs, traditional world-view.*

Smell is one of the main human senses. Nowadays people tend to spend rather big sums of money for aromatherapy, removal of unpleasant smell, wearing scent. It should be noted that smell is important in traditional culture, people plant and grow trees, bushes, flowers, grass mainly because they smell nice. Various poetical means are used in folklore texts, especially folk songs, to express man's mental state, feelings, even relations between people. One of them is smell. The subject of this paper is smell in Lithuanian folksongs. Over 3 000 texts of Lithuanian folksongs, descriptions of wedding customs, research papers on culture were studied in order to illustrate use of smell. The aim of the study is to reveal the meaning and sense of smell in Lithuanian folksongs. The paper focuses on the meaning of smell in folk songs in the context of wedding traditions and family relationships. Analysis showed that smell plays an important role choosing a wedding partner. The smell of wine was found in wedding folksongs. Youth, awakening of nature, human life are also associated with nice smell. A tendency to link nice smell to heaven and bad to ageing was noticed. Nice smell is also linked to close environment, family members. Nice smell gives a psychological effect, helps to calm down, regain positive emotions.

Giedrė ŠUKYTĖ
Filosofijos ir antropologijos katedra
Šiaulių universitetas
P. Višinskio g. 38
LT-76352 Šiauliai
[ziemgale@yahoo.com]